

Opțiunea pendulului

„Pendulul preferințelor motivate ideologic a atins astăzi extrema dreaptă a perspectivei asupra raționalității economice, principiul individualismului metodologic fiind responsabil de bornele unei reinventate minunate lumi noi.”

Presiunile epistemice asupra corpului conceptual al Economiei survin și pe o filieră nu tocmai contingentă practicii economice. Este vorba de ceea ce se dovedește a fi obișnuința politicii de a inventa în spectrul nevoii de notorietate prin tematizarea ciclului scurt al agendei schimbării instituționalizate. Adică, simplu spus, recurgerea la forțări sau șocuri ideatice destinate păstrării atenției intelectuale pe un fâgaș creativ în slujba funcției puterii. Economia nu a putut să evite această comandă perversă.

Inovarea conceptuală se alimentează, astfel, dintr-o zonă responsabilă de structurarea realității după principii și valori doctrinare străine procedurilor gândirii științifice. În locul impulsurilor venite dinspre nevoia rezolvării problemelor concrete ale așteptărilor în privința utilității, dinamica noțională și cognitivă a Economiei își are originea în tensiunea dintre atingerea obiectivelor politicii de control al libertăților și insuficiența instrumentelor de care aceasta are nevoie.

Semnalul înfripării acestui mecanism de condiționare extraepistemică a evoluției cunoașterii economice a venit inițial pe solul oferit de dualismul opțiunilor metodologice în știința economică, originare în înclinația alternativă spre obiectualismul marschallian sau spre subiectualismul mengerian. Stabilizarea funcționării adevăratei pendulări între structurări adverse ale corpului conceptual al Economiei a fost dată de retorsiunea ideologică a viziunii asupra mersului economiei declanșate de thatcherism, concordantă ca amploare și profunzime, dar în sens invers, cu proiectul subordonării demersului tematic al Economiei de către propensiunea colectivistă.

Așa se face că în secolul trecut, în deceniul al doilea – fie de la sfârșit, fie de la început – găsim în oglindă formele cele mai ideologizate, de extremă, ale principiilor metodologice în știința economică. Odată cu deceniul al doilea și cu deceniul al nouălea al Secolului XX, Economia este forțată să uite de spațiul de raționalitate pentru a se ocupa periodic de spațiul intereselor reduționist-ideologice, acesta configurându-se alternativ în baza principiului colectivismului și a principiului individualismului metodologic.

Nu încape îndoială că sursa celor mai numeroase probleme de consistență vine de aici, cu deosebire în știința economică a ultimei jumătăți de secol. Palierul politic a deprins mecanismul prin care își afiliază Economia construcției societale. Din păcate, știința economică pierde controlul asupra întemeierii raționalității specifice, preluând

formule de dezvoltare a resurselor altui domeniu în locul propriilor provocări principiale. Ea trebuie să justifice, bunăoară, soluții politice la distribuirea proprietății, iar nu să rezolve problemele utilității ca suport al bunăstării.

Simptomatic este că odată cu resurecția principiului metodologic al individualismului a dispărut din sumarul tematizării în știința economică problema dezvoltării. Teoriile dezvoltării, întregul ansamblu ideatic cunoscut drept Economia Dezvoltării, inclusiv acțiunile instituțiilor globale au fost marginalizate, iar altele, cum au fost deceniile dezvoltării, chiar blamate. În aceste condiții, eșecul experimentului comunizant a părut o confirmare a câștigului absolut obținut din pendularea spre alternativa pieței.

Doar că exagerarea venea nu din despărțirea de o extremă, ci din repetarea greșelii de a merge exclusiv pe valorile celeilalte extreme. Încordarea mecanismelor de control s-a menținut, trecând de la experiența controlului social al avuției pentru a gestiona facil libertatea individuală la controlul corporatist al libertăților individuale pentru a gestiona eficient avuția. Paradoxal, capitalismul corporatist sfidează piața, precum comunismul a sfidat societatea.

Bunul-simț al pendulului cogniției era, astfel, ciclic încălcat, punctul median fiind considerat nefiresc. Criza actuală, a cărei durată depășește pe a oricărei altei crize din trecut, este efectul cumulat al experimentului de extremă în mișcarea pendulului viziunilor teoretice și al principiilor metodologice. Criza globală apare drept consecința neintenționată a înverșunării luptei partizane – un fel de altă revoluție permanentă – după ce adversarul ideologic a dat bir cu fugiții sau i-au putrezit și oasele. Tot mai mult dintr-o formulă, cu sensul ca aceasta să devină unică, este toxic pentru dezvoltare.

Ieșirea din criză nu poate însemna altceva decât păstrarea justei mișcări de pendulare a preferințelor ideologice în care extremele sunt atenuate de diversitatea modelelor de combinare a factorilor economici în formulă naturală, adică în cea care presupune discernământul rezervat bunului-simț ca temei natural al economicității.

Asumată drept un succes al ofensivei pentru decăderea practicilor statului bunăstării, favorizante ale formulelor redistributive, sensibile la perspectiva socială în tranșarea dilemei eficiență-echitate, diluarea teoriei dezvoltării a lăsat teren de expansiune viziunilor fundamentalismului pieței.

Amestecul de planuri și argumente nu este tocmai firesc, ci este răspunsul irațional al împingerii Economiei în rolul de știință a avuției, pentru aceasta fiind interesată doar de instrumente cantitativiste și de performanța termenului scurt. Teoretizarea exuberanței era de neevitat, iar era turbulențelor devenea locul de plămădire a altei așteptate epoci de aur.

Pendulul preferințelor motivate ideologic a atins, astfel, extrema dreaptă a perspectivei asupra raționalității economice, principiul individualismului metodologic fiind responsabil, printr-o irepresibilă imitație, de bornele unei reinventate minunate lumi noi.